

про застосування таких заходів, які мінімізують, розмивають та подекуди цілком заперечують, у свою чергу, відповідну каральну природу та призначення «класичних» видів кримінальних покарань, які застосовуються по відношенню до дорослих правопорушників.

Міжнародні та європейські стандарти застосування покарання до неповнолітніх спираються не стільки на покарання, скільки на соціально-профілактичний, виховний, попереджувальний, освітній результати застосування таких заходів як заборона або обмеження на ті чи інші дії неповнолітнього правопорушника, профілактичні заходи, виховні заходи, заходи соціального (громадського) впливу, освітні заходи, попередження, вибачення, компенсації, нагляд, лікування, здійснення громадсько-корисних робіт, пробація, соціальна реінтеграція тощо.

Ніколенко Людмила Миколаївна

завідувач кафедри юридичних дисциплін факультету №2 Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, професор

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах євроінтеграційних процесів, реформування судової системи та впровадження європейських стандартів до українського законодавства актуалізує питання дослідження та впровадження справедливого судового захисту. Право на судовий захист входить до переліку прав, що захищаються Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод (далі - Конвенція). Доцільно відокремити ті його елементи, які є обов'язковими в сенсі практики Європейського суду з прав людини [1]. Так, у ст. 6 Конвенції закріплене право на справедливий суд, тобто кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка

можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін або тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, — коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя [2].

Виходячи з конструкції ч.1 ст. 6 Конвенції, С. В. Лунін зазначає, що в ній закріплені такі елементи права на судовий захист: а) право на розгляд справи; б) право на справедливість судового розгляду; в) право на публічність розгляду справи та проголошення рішення; г) право на розумний строк розгляду справи; д) право на розгляд справи судом, встановленим законом; є) право на незалежність і безсторонність суду [3, с. 1]. Визначені принципи і норми є найважливішою складовою концепції прав визначених суб'єктів, оскільки дозволяють забезпечувати їх реалізацію.

Треба відзначити, що міжнародні акти прямо не закріплюють права на судовий захист, вони передбачають право на справедливий судовий розгляд і встановлюють обов'язок держави забезпечити ефективний спосіб правового захисту.

Зміст цих прав і обов'язків розкривається в міжнародних договорах, рішеннях і постановках Європейського Суду з прав людини, резолюціях і рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи, які розглядаються в науці процесуального права як міжнародно-правові стандарти судового захисту, стандарти Ради Європи в галузі процесу [4, с. 102; 5, с. 121].

Але слід зауважити, що українське законодавство не містить прямого посилання на забезпечення осіб правом, зокрема, на справедливий судовий розгляд. Більш традиційними для чинних процесуальних приписів є пов'язані зі справедливістю поняття — «законність», а також «всебічний, повний та об'єктивний розгляд справи». Процесуальні кодекси України у своїх статтях

визначають, що завданням судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів.

Конституція України не передбачає права на справедливий судовий розгляд, проте його існування визначається із права на судовий захист у взаємозв'язку з іншими конституційними гарантіями.

Якщо проаналізувати норми Конституції України, де зазначено, що права та свободи людини і громадянина захищаються судом, то можливо зробити висновок, що правова конструкція, застосована законодавцем, недосконала з огляду на правила юридичної техніки.

Так, із Загальної декларації прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, випливає, що в них для закріплення права на судовий захист використовується інша, фундаментальна формула, зміст якої полягає в тому, що кожен має право на судовий захист.

Для визначення сутності права на судовий захист необхідно проаналізувати всі положення Конституції України та визначити групи норм, які закріплюють право на звернення до суду в окремих випадках: 1) право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб (ст. 55); 2) право в будь-який час оскаржити в суді своє затримання (ст. 29); 3) судовий захист права на спростування недостовірної інформації про себе та членів своєї сім'ї і права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації (ст. 32). З наведеного можна зробити висновок, що у цьому разі йдеться не про право на судовий захист як такий, оскільки зазначені положення підлягають застосуванню в конкретно визначених правовідносинах [6].

Слід погодитися з С. В. Луніним, що визнання принципу прямої дії Конституції України можна розглядати як форму закріплення права на судовий

захист, оскільки у ч. 3 ст. 8 Конституції України встановлено, що звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина гарантується безпосередньо на підставі Конституції України. Однак і це положення проблематично визначити як закріплення права на судовий захист. По-перше, право на звернення до суду є лише одним з елементів права на судовий захист. По-друге, ч. 2 ст. 8 Конституції України гарантує право на звернення до суду лише на підставі самої Конституції України. До того ж Конституція України містить низку статей, які вимагають наявності судового рішення для обмеження певного права [3, с. 1].

На підставі вищезазначеного можливо зробити висновок, що право на справедливий судовий захист є одним із основних прав на підставі якого забезпечуються всі інші права та яке об'єднує наступні елементи: доступність, публічність, незалежність, рівність учасників, розумність строку тощо.

Література

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 20.12.2005 р. № 3245– IV // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260.
2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97 // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263.
3. Лунін С. В. Принцип змагальності сторін як гарантія ефективного судового захисту. // Часопис Академії адвокатури України. 2011. № 10. С. 1–7.
4. Баймуратов М. О. Міжнародне право: підручник. Суми: Університетська книга ; Одеса : «Астропринт», 2006. 420 с.
5. Нешатаева Т. Суд и общепризнанные принципы и нормы международного права // Хозяйство и право. 2004. № 5. С. 121–128.

6. Трегубов Е. Європейські стандарти права на судовий захист // Правовий тиждень. 2010. 2 лют. (№ 5).

Нестеров Денис Ігорович

проректор Донецького юридичного інституту МВС України, капітан поліції

ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕРПОЛУ

Науково-технічний прогрес, бурхливий розвиток торгових відносин, а також прискорення темпів урбанізації великих міст безсумнівно сприяли спрощенню та покращенню життя людей в багатьох сферах, але на межі ХІХ та ХХ ст. це призвело, в тому числі, й до істотного зростання рівня злочинності по всьому світу. Така ситуація змусила тогочасне світове співтовариство замислитись над необхідністю координації зусиль кримінальної поліції різних країн в боротьбі із злочинністю, яка несе в собі загрозу багатьом державам. Про необхідність такої взаємодії вперше було заявлено на установчих зборах Міжнародного союзу з кримінального права, які відбулись ще у 1889 році. Проте в той час ця ідея, на жаль, не отримала практичного втілення [1].

Отже, Інтерпол — скорочена назва Міжнародної організації кримінальної поліції (МОКП). Це єдина міжнародна організація, яка бере безпосередню участь в боротьбі зі злочинністю [2, с.170].

Ідеологом заснування Інтерполу є видатний німецький кримінолог Франц фон Ліст, який у 1893 році виступив з пропозицією утворення міжнародної організації, метою якої було б переслідування злочинців в межах Європи [3, с. 523].

У подальшому проблеми боротьби із міжнародною злочинністю обговорювались ще на численних конференціях і конгресах: в 1905 р. – в Буенос-Айресі, в 1909 р. – в Мадриді, в 1912 – в Сан-Паулу, в 1913 – в Вашингтоні [1].